

dat, ita ut ipsa concessio et erogatio ad causam profanam concessa, in favorem causæ piæ indirecte redundet, et per consequens Papa ita concedendo, jus divinum, vi jus bona ecclesiastica in solas causas piæ expendi debent, minime lædat, sed exacte observet; sicut idem observat clericus, qui ex rationabili causa, remunerationis intuitu v. g. in vivis alicui diviti aliquid de bonis ecclesiasticis donat, arg. c. *Relatum*. 12. h. l.

348. Et per hoc liquet, quod nihil contra nos probent exempla n. 346. allata; quia, ut patet, vi illorum, Pontifices non universaliter cuivis clerico, sed particulariter clero, et populo Romæ existenti dedere potestatem ad causas profanas testandi ex causa haud dubie rationabili in bonum Ecclesiæ, et consequenter in favorem causæ piæ indirecte redundante, uti patet tum ex præfatione bullæ, tum ex eo, quod cum Papæ, et per consequens Ecclesiæ specialiter ac multum intersit, populum et clerum Romanum habere sibi fidelem, devotum, ac benevolum, hac gratiosa concessione eum sibi devincere, et in quovis emergenti casu benevolum reddere merito fuerit comatus.

349. *Acquisibilia privilegio, sunt etiam acquisibilia consuetudine.* — Dices, juxta vulgare illud, « quæ sunt acquisibilia privilegio, sunt acquisibilia consuetudine, a præsertim immemoriali, arg. l. III. § *Ductus aquæ*. ff. *de Aqua quotidiana*, et c. IX. *de Offic. ordin.* in 6. ergo quia privilegio acquiri potest potestas testandi ad causas profanas, eadem acquiri poterit consuetudine. Resp. I. negando suppositum; cum juxta dicta, Pontifex non universaliter, vel passim absque justa causa, sed tantum ex juxta causa in favorem causarum piarum redundante privilegium testandi ad causas profanas concedere possit. Resp. II. negando consequentiam; quia dictum illud, « Acquisibilia privilegio, » etc. non universaliter procedit, prout lib. I. tit. IV. *de Consuetud.* n. 65. jam diximus, et ex jure probavimus, addentes dictum illud etiam non procedere, quando consuetudo est a jure reprobata, qualis est consuetudo testandi ad causas profanas, utpote irrationabilis juxta dicta.

350. *Consuetudo testandi ad causas profanas cur toleretur?* — Objicies II. Praxis, et consuetudo in universo pene orbe (ut dicit Barbosa, lib. III. *Jur. eccles. univ.* cap. XVII. n. 67.) obtinuit, et habet, quod clerici de bo-

nis omnibus, etiam ecclesiasticis superfluis ad causam profanam pro libitu testentur, hæredesque, vel legatarii profani hæreditatem relictam absque omni scrupulo accipiant et retineant, Pontifice, et superioribus ecclesiasticis non tantum scientibus et tolerantibus, sed insuper hujusmodi testamenta clericorum ad causas profanas positive exequentibus: ergo consuetudo hæc licita et valida est; secus enim non tantum clerici ita testantes, sed hæredes relictæ accipientes, imo Pontifex, aliique superiores ecclesiastici eadem tolerant, ac positiva executione solventes, graviter peccarent, ac in periculo æternæ damnationis existerent, quod sane de tot, tantisque viris absque temeritate acta dici vix potest. Resp. I. transmissio ant., negando consequentiam, eo quod superiores ecclesiastici clericorum testamenta de bonis ecclesiasticis ad causas profanas facta non ideo tolerant; quia eadem valida, et licita agnoscunt; « Cum multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non debent tolerari, » c. *Cum jamdudum*. 18. *de Præb.* sed ideo tolerant, quia (ut in simili diximus tit. præced. n. 46.) difficillimum, litiumque continuarum cum hæredibus occasio foret, velle examinare, et judicare, an testamentum clerici de bonis mere ecclesiasticis, consequenter invalide; an vero de patrimonialibus, quasi patrimonialibus, seu industrialibus, vel parcimonialibus, consequenter licite et valide factum sit.

351. *Probabilius est, eam nullibi inveniri.* — Dicitur notanter, « Transmisso antecedente, » quia etiam absolute negari potest, vigere in toto pene orbe, clericorum praxin, et consuetudinem de bonis ecclesiasticis superfluis testandi ad causas profanas: cum potius contrarium doceat experientia, qua constat, potissima clericorum testamenta vel esse ad causas piæ; dum in eis plerumque aut consanguineos, quoad statum suum pauperes, sicque conditionem causæ piæ jam habentes, aut alias piæ causas pro hæredibus instituunt, insertis subinde quibusdam legatis profanis, quæ quia de propriis bonis facile esse, et fieri possunt, de eisdem facta, consequenter legem in nullam violatam, merito præsumi debet, arg. l. *In obscuris*. 114. ff. *de Reg. jur.* vel, si ad causam profanam testantur, testamentum non de bonis mere ecclesiasticis superfluis, sed de patrimonialibus, quasi patrimonialibus, aut parcimonialibus

libus condere, vel de iis condidisse juste præsumuntur, hoc ipso, quod clerici similia bona facile habere, et per dicta supra n. 326. licite et valide de iisdem testari valeant; consequenter de iis tanquam licitis, et non de mere ecclesiasticis seu illicitis testamenta fecisse, merito præsumantur; arg. cit. l. CXIV. ff. *de Reg. jur.* ibi: « In obscuris inspicit solet, quod et verisimilius. » et reg. 56. ff. eod. ibi: « Semper in dubiis benigniora sunt præferenda. »

352. *Respondetur ad rationem adversariorum.* — Et per hæc etiam patet ad rationem n. 350. allatam responsio; cum ex sententia nostra minime sequatur tot, tantosque viros in periculo æternæ damnationis versari: non clericos ipsos testatores, quia nulli, vel certe pauci de bonis mere ecclesiasticis ad causas profanas testantur: non superiores tolerant, vel etiam exequentes; tum quia examinare, et judicare, an testamentum ad causam profanam de mere ecclesiasticis, an vero de bonis clerici propriis factum sit, sine continuis litibus non possunt, consequenter ad majora evitanda mala juste tolerant, et conscientiæ hæredum relinquunt: tum quia illud de bonis propriis ipsius clerici conditum esse, ordinariæ merito præsumunt, et per consequens juste exequuntur: Non denique ipsos hæredes profanos; utpote qui ordinariæ pariter merito præsumere possunt, testatorem clericum non de bonis mere ecclesiasticis, sed propriis, patrimonialibus, nempe, quasi patrimonialibus, vel industrialibus, consequenter valide et licite testamentum condidisse, præsertim si quæ etiam legata pia in testamento habentur inserta, utpote per quæ clericus obligationi suæ, qua tenetur mere superflua ecclesiastica in causas piæ expendere, jam satisfecisse non immerito præsumi potest.

353. *Hæredes profani nec ex testamento, nec ab intestato accipere, vel retinere possunt bona ecclesiastica.* — Quod si tamen testamentum, vel legatum de bonis mere ecclesiasticis ad causam mere profanam fieret, ultro fatemur, illud non obstante quavis consuetudine illicitum, ac invalidum fore, ita ut nec hæredes tuta conscientia accipere, multo minus retinere valerent, sed omnino tenerentur restituere hæreditatem in tali testamento sibi relictam ab intestato, si sciunt, vel prudenter præsumere possunt, eam ex bonis mere ecclesiasticis superfluis consistere.

334. *Si sciunt, vel prudenter præsumere possunt illa talia esse.* — Possunt autem, et debent id prudenter præsumere, si bene sciunt defunctum clericum consanguineum, ante obtentum beneficium, pauperem fuisse; et tempore habiti beneficii nulla patrimonialia, vel quasi patrimonialia acquisivisse; nec parce, sed laute, vel statui suo conformiter vixisse: consequenter nec parcimonialia congregasse, arg. c. I. *de Pecul. cleric.* et c. I. h. t. junctis rationibus et juribus pro conclusione hactenus adductis.

355. *Secus si id ignorant.* — Si vero nesciunt, vel dubitant hæredes, an relictæ bona sint mere ecclesiastica superflua, nec ne, valide ac licite accipere, ac retinere valenti quidquid eisdem ex testamento relinquit clericus, qui vir timens Deum, et rem intelligens fuisse noscitur. Ratio est, quia prudenter se resolvere, ac præsumere possunt hæreditatem de bonis patrimonialibus, vel industrialibus esse, hoc ipso, quod alias vir prudens ac timens Deum, eam hæredi profano cum propriæ salutis periculo, ac dispendio non reliquisset.

356. *Doctrina practica quoad hoc.* — Dicitur autem notanter, « bona, quæ ex testamento clericus vir timens Deum, et rem intelligens relinquit; » quia si intestatus moritur, vel fecit quidem testamentum, fuit tamen parum timens Deum, vel rem minus intelligens, omnino tenetur ejusdem hæredes profani, conscientiose indagare, ac examinare, num bona relictæ sint mere ecclesiastica necne, et juxta compertam, vel prudenter præsumptam veritatem procedere, intactamque nempe relinquere, vel acceptam restituere hæreditatem, quam de bonis ecclesiasticis esse norunt, aut prudenter præsumunt. Quod quia multi non faciunt, magnum sane animæ periculum incurrunt, et nullum, vel sane modicum emolumentum temporale percipiunt, bonis ecclesiasticis ita acquisitis, parum vel nihil fructificantibus, imo subinde etiam plus damni, quam lucri temporalis afferentibus, teste experientia veroque vulgari adagio: « Clericorum donum raro affert lucrum. » (ADNOTATIO XXXIV.)

357. *Nullus religiosus potest facere testamentum.* — Quæritur II. An religiosi facere possint testamentum? Resp. Omnes ac singuli religiosi professi, tam prælati, quam subditi incapaces sunt condendi testamenti. Jul. Clarus, § *Testamentum*. q. 28; Covarru-

vias, cap. II. de Testament. n. 6; Molina, disp. 141. n. 1; Pirhing, h. t. n. 44. cum communi et certa aliorum c. II. h. t. et can. Quia ingredientibus. 7. cau. 19. q. 3. ubi: « Quia ingredientibus monasterium ulterius nulla sit testandi licentia, sed res eorum monasterii jura fiant, aperta legis definitione decretum est. » Idem habetur Authen. Ingressi. c. de Sacrosanctis Eccles. Ratio est, quia ob votum obedientiæ et paupertatis, omni libertate et proprietate se privant, ita ut nec velle, nec nolle, nec quidquam proprium, de quo disponere possent amplius habeant, arg. cit. Juribus. juncto can. Non dicatis. 11. cau. 12. q. 1.

358. Neque ad pias causas. — Intellige conclusionem etiam de testamento ad causas pias. Molina, disp. 141. n. 4. Barbosa, in c. II. h. t. n. 5; Sanchez, lib. VII. Moral. cap. VIII. n. 3; Pirhing, h. t. n. 47. et communis aliorum. Ratio est, tum quia jura indistincte intelligenda sunt, arg. c. Quia circa. 22. de Privileg.; tum quia juris rationes æque in testamento ad pias causas, ac aliis locum habent; ut consideranti patet.

359. Neque cum licentia superioris. Nemo potest dare quod non habet. — Nec refert, quod prælatus licentiam testandi tribuat; eo quod nec ipse prælatus testari possit. Molina, loc. cit. n. 9; Barbosa, loc. cit. n. 48; cum communi aliorum. Nemo autem « potest plus juris transferre in alterum, quam sibi competere dignoscatur: » Reg. 79. de Reg. jur. in 6. et reg. 51. ff. de Reg. jur. cum nemo possit dare quod non habet, l. Traditio. ff. de Acquir. rerum dominio.

360. Nec aliam ultimam voluntatem facere possunt religiosi. — Porro quod dictum est de testamentis etiam intellige de codicillis, et aliis ultimis voluntatibus. Barbosa, et alii doctores, loc. cit. Ratio est, quia regulariter loquendo, qui testamentum facere non potest, etiam aliam voluntatem ultimam condere nequit: non quidem codicillum: quia « Codicillum is demum (id est solum) facere potest, qui et testamentum facere potest. » l. VI. §. 3, ff. de Jure codicill. nec donationem mortis causa, arg. l. I. §. 1. ff. de Tutel. et rat. distr. Excipe, nisi de re modica fiat donatio mortis causa: hanc enim cum consensu prælati, et multo magis ipsum prælatum facere posse, tenent Barbosa, loc. cit. Layman, lib. III. tract. V. cap. III. n. 4; Sanchez, loc. cit. n. 41. Pirhing, loc. cit. n. 48; Bartolus, et alii communiter. Ratio est,

quod, cum modicum quid inter vivos prælatus ipse donare, et donandi licentiam dare possit, non appareat, cur non idem mortis causa fieri queat. Illud certum est, quod, si religiosus de utensilibus, et munusculis sibi concessis, dispositionem non obligationem, sed precatoriam faciat, rogando, ut post mortem suam huic vel illi Ecclesiæ applicentur, vel fratri, consanguineo, aut amico dentur, prælatus talem dispositionem (si de modicis est) ratificare possit. Layman, loc. cit. et alii communiter.

361. Novitii quovis tempore facere possunt testamentum. — Resp. III. Religiosi non professi, seu novitii, etiam absque omni licentia episcopi, vel superioris regularis possunt æque ac laici facere testamentum. Jul. Clarus, loc. cit. n. 2; Molina, disp. 139. n. 8; Covarruvias, de Testam. cap. II. n. 5; Pirhing, h. t. n. 53. et communis aliorum. arg. Authen. Nunc autem. c. de Episcop. et cleric. et can. Si qua mulier. 9. §. fin. cau. 19. q. 3. Fundamentum est; quia in novitiis locum non habet juris prohibitorii ratio; cum ipsi libertatem voluntatis suæ, velleque ac nolle, sicut et perfectum dominium suarum rerum adhuc possideant, hoc ipso, quod nec obedientiam, nec paupertatem adhuc voverint. Nec obstat, quod cit. can. 9. cau. 19. q. 3. et Authen. Nunc autem. c. de Episc. et cleric. dicatur, ingressos monasterium non posse testari, quia ut doctores communiter interpretantur, illi textus intelligendi sunt de ingressu irrevocabili per professionem religiosam confirmato.

362. Nec tenentur ad formam concilii Tridentini. — Pariter non obstat concilium Tridentinum, sess. 25. de Regular. cap. XVI. ubi videtur consensum episcopi, vel vicarii generalis requirere illis verbis: « Nulla quoque renuntiatio aut obligatio antea, etiam cum juramento, vel in favorem cujusunque causæ piæ valet, nisi cum licentia episcopi, sive ejus vicarii fiat intra duos menses proximos ante professionem; ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione: aliter vero facta, etiam si cum hujus favoris expressa renuntiatione etiam jurata sit irrita, ac nullius effectus. » Nam contra est, quod concilium hic tantum loquatur de novitii dispositionibus inter vivos, renuntiationibus v. g. donationibus, etc. easdem absque præscripta solemnitate factas infrmando, ne alias per illas utpote de jure illico validas, novitii bonis temporalibus privari,

libertatem redeundi ad sæculum amittant, et manere in religione quodammodo cogantur. Quæ ratio, quia non procedit in testamento, cum per illud utpote ad professionem usque semper revocabile, novitius bonis suis non privetur, ad illud dispositio Tridentina extendi non debet, arg. c. Intelligentia, de Verb. signij.; Zæsius, h. t. n. 17; Pirhing, eod. n. 55; Navarrus, et alii.

363. Ut proin novitius quovis tempore novitatus, imo etiam ante ingressum religionis absque ulla requisita episcopi, vel aliorum superiorum licentia licite et valide condere possit testamentum, arg. cit. Juribus. quibus pro valore testamenti ante ingressum in religionem facti, adde etiam novell. 5. cap. v. ibi: « Illud quoque decernimus, qui monasterium introire voluerit, antequam monasterium ingrediatur, licentiam habere, suis uti, quomodo voluerit. » Securius tamen facit novitius, si juxta formam a concilio Tridentino, præced. n. allegatam testetur.

364. Testamentum ante professionem factum post professionem subsistit. — Quod si quæras, an testamenta ante ingressum, vel post ingressum quidem, sed ante professionem tempore novitatus facta, post professionem subsistant, vel potius per eam utpote mortem civilem inducentem, rumpantur, et invalidentur, ita ut dein vel ipsum monasterium bonorum capax, vel hæredes ab intestato succedant, casu quo, testator religionem bonorum temporalium incapacem profitetur? Respondetur testamentum minime invalidari, sed omnino etiam secuta professione subsistere, hac tamen cum differentia, quod si testator religionem omnis dominii, etiam in communi incapacem (qualis est seraphicus Ordo noster) profiteatur, hæreditas illico transeat ad hæredes institutos: si vero religionem bonorum temporalium capacem ingrediatur, monasterium interim frui possit bonis testatoris usque ad ejus mortem, qua secuta hæreditas ad hæredem institutum transeat. Covarruvias, de Testament. cap. II. n. 7. et seqq.; Abbas, in c. Præsentia. de Probat. n. 52; Zæsius, h. t. n. 15; Jul. Clarus, §. Testamentum. q. 28. n. 4. et 5; Layman, lib. III. tract. III. cap. III. n. 3; Sanchez, de Matrim. lib. VI. disp. 17. n. 9; Mouna, disp. 140. n. 4. cum communi aliorum, contra nonnullos alios, quorum aliqui volunt, testamentum per professionem totaliter invalidari: alii vero distinguunt, dicendo illud testamentum, quod quis fecit nihil

cogitando adhuc de ingredienda religione, validum subsistere, non vero illud, quod resolutione de ingressu religionis jam facta, vel etiam tempore novitatus, factum dignoscitur. Alii autem docent in omni casu valere testamentum, dummodo monasterio titulo institutionis relinquatur legitima: prout videre est apud Jul. Clarum, Covarruviam, et alios loc. cit. Ratio autem, et fundamentum nostræ responsionis, videlicet, quod testamentum valeat, sive testator de religione cogitaverit, sive non, sive aliquid, sive nihil monasterio in testamento reliquerit, est; quia jura citata sine ulla distinctione liberam facultatem testamenti ante professionem faciendi concedunt. Accedit, quod hæc facultas frustranea esset, si testamentum ante professionem factam, post illam rumpetur.

§ XII.

DE TESTAMENTIS PRÆSENTIM RECIPROCIS, SEU MUTUIS CONJUGUM.

Quia frequentissime in praxi occurrunt testamenta præsertim reciproca conjugum, et nonnihil speciale continent, specialem de eisdem paragraphum instituere placuit.

365. Testamentum reciprocum inter conjuges, quid? Potest etiam ab aliis fieri reciprocum testamentum. — Quæritur I. Quid sit, et quomodo fieri possit, ac debeat testamentum reciprocum inter conjuges, ein testament, « welches die Eheleuth gegeneinander aufrichten? » Resp. I. testamentum reciprocum, seu mutuum inter conjuges est illud, in quo conjuges consilio, ac mutuo consensu se invicem hæredes instituunt, vel aliud in eo ad invicem ordinant. Ita in re communis doctorum. Qui etiam docent testamentum reciprocum faciendi non esse speciale privilegium conjugibus, sed quibuslibet personis concessum, ita ut non tantum duo conjuges, sed etiam duæ aut plures aliæ personæ nulla ratione conjunctæ, mutuo consilio aut consensu possint se invicem hæredes instituere, vel quid aliud ordinare, dicendo v. g. « Si ego ante te decessero, hæredem bonorum meorum te instituo, vel usufructum omnium bonorum ad dies vitæ tibi lego, etc., et alter reciproce; » Si ego ante te obiero, te quoque hæredem instituo, aut hoc vel illud tibi lego, » etc., arg. l. Licet. c. de Pactis. et l. Eo quod. c. Si certum petatur. Peck. de